

حرص پسندیده و ناپسند در اخلاق رضوی



آیت‌الله العظمی‌الامام‌المسلمین جوهری
عبدالله محمد علی دانشگاه فردوسی

واژه حرص در کلام امام رضا^ع، در مفهوم و مصداق متقابل و متضاد به‌کاررفته است. عالم آل محمد^ع هم از حرص نهی کرده‌هم برآن امر کرده‌اند. بنابراین حرص در اخلاق و فرهنگ رضوی بر دو قسم است.

الف- حرص زشت و ویرانگر

علاقه‌بی‌حدوحساب به جمع‌آوری ثروت ورغبت شدیدبه‌اندوختن اموال،نیرومندترین ومشهورترین‌قسم ازحب‌دنیاست. پول دوستی بی‌پایان و ثروت‌اندوزی بی‌نهایت، علت غرق شدن در دنیا و عامل هلاکت و نابودی انسان است.

امام رضا^ع فرموده‌اند:«ازحرص وحسدبپرهیزید ودوری کنید؛ همانا آن دو،امت‌های پیشین را هلاک و نابود کرده‌اند» (الفقه‌الرضا^ع، ۱۴۰۶، ه ق، ۳۲۸، مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱، ص: ۷۸، ۳۴۶). مطابق این حدیث رضوی، زیان حرص آن قدر زیاد است که منتهی به هلاکت امت‌ها شده‌است.

حرص در رفاه طلبی و سرمایه داری و افزون خواهی‌های مادی عمومی، تنها افراد را نابود نمی‌کند، بلکه سبب نابودی امت‌ها و حکومت‌ها و تمدن‌ها نیز می‌شود. با دعوت به زهد و قناعت و تقوا و بازداشتن مردمان از روی آوردن به ذخیره ثروت و کالا و مبارزه با زرق‌وبرق دنیا و تجمل‌گرایی و تشریفات دنیوی، می‌توان قدری حرص آن‌ها را محدود و کنترل کرد.

حرص موجب پیدایش و گسترش فساد اقتصادی و درنهایت سقوط اخلاقی و هلاکت است. این حرص، فضیلت‌ها و مکارم و ارزش‌های اخلاقی را از بین می‌برد. همین لوازم ایجابی و سلبی حرص بر دنیا طلبی که همواره با حرص است و از آن جدا نمی‌شود، از عوامل هلاکت امت‌هاست. امام رضا^ع نیز با آگاهی و شناخت این لوازم تفکیک‌ناپذیر حرص، مسلمانان را از حرص بر حذر داشته و اثر نهایی حرص‌ورزی عمومی را که هلاکت امت‌هاست، بیان کرده‌اند.

در حدیثی دیگر، امام رضا^ع فرموده‌اند:«با خودتان از فقر و طول عمر سخن مگویید؛ هرکه به خودش از فقر سخن بگوید، بخیل شود و هرکه به خودش از طول عمر سخن گوید، حریص شود» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱، ص: ۷۸، ۳۴۶). مطابق این حدیث رضوی، ترس از فقر عامل پخل است و وحشت از ناداری، دستان انسان را می‌بندد و او را از سخاوت و انفاق در راه خدا محروم می‌کند. سخن گفتن از طول عمر نیز انسان را حریص بار می‌آورد. تلقین عمر طولانی به نفس رام‌نشدنی، موجب افزایش روحیه دنیا‌گرایی و خودخواهی انسان می‌شود و علاقه شدید به جمع‌آوری مال و ثروت و پاسداری از آن، انسان را از خدا و کار برای آخرت باز می‌دارد.

بدیهی است که علاقه شدید به مال، موجب جمع‌آوری ثروت می‌شود. آدم حریص تمام هدف زندگانی‌اش، گردآوری ثروت است و از هر راه نادرست و با هر وسیله و ابزاری برای رسیدن به همین هدف، شب و روز تلاش می‌کند و در آخر عمر، ثروت فراوان به‌دست آمده از راه‌های حرام را برای بهره‌برداری دیگران می‌گذارد و می‌رود.

ب- حرص زیبا و مقدس

حرص برای رسیدن به ثروت دنیا، ریاست، قدرت، شهوت و برای جلوه‌ها و مظاهر دنیاگرایی، جزو حرص حیوانی و پلید و منکر و از ذایل اخلاقی است اما حرص برای دیگران و دلسوزی و علاقه شدید به کمک مالی به آن‌ها و قضای حوائج مؤمنان و سودرسانی به آن‌ها و حل مشکلات انسان‌ها و هدایت و نجاتشان، حرص مقدس، زیبا، معروف و از فضایل و مکارم اخلاقی است.

سیره و رفتار پیامبر خدا^ص و اهل بیت^ع بهترین سرمشق و نمونه برای بشر در این نوع از حرص زیبا و مقدس است. امام رضا^ع، خود پیشگام در چنین حرصی بوده‌اند و مسلمانان را به آراستگی به آن فراخوانده و فرموده‌اند: «بر قضای حوائج مؤمنان و خوشحال کردن آن‌ها و برطرف کردن مکروه و بدی از آن‌ها، حریص باشید. همانا بعد از انجام واجبات، در پیشگاه خداکاری بهتر از شاد کردن مؤمن نیست.» (الفقه‌الرضا^ع، ۱۴۰۶، ه ق، ۳۲۹، مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱، ص: ۷۸، ۳۴۷).

در این حدیث شریف رضوی، مسلمانان جهان امر به حرص شده‌اند و امام هشتم^ع از آن‌ها دعوت کرده‌اند که حریص باشند. اما نه حریص بر جمع‌آوری ثروت برای خویش، بلکه حریص بر کمک و یاری مؤمنان و بندگان خدا برای سه کار: «برآوردن نیازهای مؤمنان»، «شادکامی قلبی آن‌ها» و «دفع هرگونه بدی از آن‌ها».

امام رضا^ع در این حدیث با واژه «أحرصوا»، صیغه جمع فعل امر مخاطب به جهانیان، حرص بر «قضای حوائج مؤمنان» و «ادخال سرور بر مؤمنان» و «دفع مکروه از آن‌ها» را آموزش داده‌اند.

بردار و بخوان

قدیس

اگر اهل خواندن کتاب‌های رمان هستیید و در ضمن علاقه دارید در مورد شخصیت‌های مهم تاریخی و سیر زندگی شان بیاموزید، رمان‌های برگرفته از تاریخ راه شما پیشنه‌اد می‌کنیم. علاقه به اشخاص، سال و روز نمی‌شناسد اما در روزهایی که به مناسبت‌های تاریخی نزدیک می‌شویم، می‌توانیم با مطالعه، علاقه خود را به بزرگان و پیشوایان زندگی مان عمیق‌تر کنیم. در همین راستا، کتاب «قدیس» را به شما پیشنهاد می‌کنیم؛ کتابی که در مورد امام علی^ع است و با نگاهی تاریخی به بعد حکومت داری ایشان در پنج سال دوران خلافتشان می‌پردازد.

این رمان، روایتی است از زندگی کشیشی که دوست دارد مجموعه‌دار کتب و اسناد خطی باشد و مشغول جمع‌آوری کتاب‌های خطی است. این شوق کشیش به کتب خطی، او را درگیر ماجرابی می‌کند که در نهایت وی را به مطالعه سرگذشت حضرت امیر^ع علاقه‌مند می‌کند. کشیش مسیحی که در مسکو زندگی می‌کند، دوران کودکی و بخشی از زندگی‌اش در بزرگ‌سالی را در بیروت گذرانده است و اکنون نیز مجبور می‌شود برای حفظ جان خود به بیروت برود، جایی که هم برخی اقوام او در آنجا زندگی می‌کنند و هم دوستان محقق چون جرج جرداق، نویسنده کتاب «الامام علی صوت‌العدالة الانسانیة»، انتظارش را می‌کشند. با سفر کشیش به لبنان، داستان وارد روایت‌های تاریخی می‌شود و نویسنده تلاش می‌کند وقایع تاریخی مربوط به بعد حکومتی امام علی^ع را یکی بعد از دیگری با پیچ‌و تاب‌هایی تعریف کند و همین موضوع باعث می‌شود که به‌نظر برسد نویسنده کمی از موضوع روایت اصلی داستان که در واقع خود کشیش مسیحی است، دور شده‌است، کشیشی که در نوعی مظلومیت خاص قرار گرفته است، اما به‌سوی حق رهنمون می‌شود و درمی‌یابد که مظلومیت او در مقابل ظلمی که به امام علی^ع روا داشته شده است، چیزی نیست.

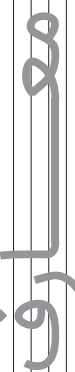
رمان به مسائل روز خاورمیانه پیوند می‌خورد و در خلال گفت‌وگوی شخصیت‌ها، اشاره‌های فراوانی به نحوه برخورد مردم کشورهای عربی و دیگر کشورها به مسائل خاورمیانه می‌شود. در همین باب، گفت‌وگوهای خاصی نیز بین شخصیت‌های داستان صورت می‌گیرد، به خصوص گفت‌وگوی خواندنی کشیش و جرج جرداق در مورد حکومت در اسلام، با وجود آن نویسنده از ترکیب خوبی برای روایت زمان حال و زمان تاریخی رمان استفاده کرده و یک‌راست بیان روایت‌های اصلی را در پیش گرفته و کنایش را نوشته است.

در بخش‌هایی از کتاب می‌خوانیم: «کشیش همان‌طور که فنجان قهوه در دستش بود، پرسید: اگر داشتن حکومت دینی به معنای بقای دین نیست، پس چرا حاکمان دینی پس از علی، اصرار به استقرار حکومت دین داشتند و حکومت را لازمه دین می‌دانستند؟ مثل بنی عباس و بنی امیه که مدعی بودند نابودی حکومتشان، مساوی نابودی دین است؟ جرج پاسخ داد: کافی است افکار آن‌ها را در برابر افکار و سخنان علی قرار دهی؛ خواهی دید که بنی عباس و بنی امیه دروغ می‌گویند. آن‌ها حکومت را برای دنیای خودشان می‌خواستند و به دین تمسک می‌جستند. دین بهانه‌ای بود تا حکومت کنند. دین را در خدمت قدرت خود می‌خواستند، نه حکومت را در خدمت دین. اگر لازمه بقای دین حکومت بود، پس باید همه پیامبران الهی الزام‌ا دارای حکومت می‌بودند و از ادبیانی که حکومت نداشتند، نباید‌نشانی باقی می‌ماند. حکومت از نظر علی، ابزار و وسیله بود نه اصل دین؛ وسیله‌ای در خدمت دین و برای خدمت به مردم. اگر شرایط برای ایجاد حکومت کافی نباشد، دین هرگز نیست و نابود نمی‌گردد».



شماره ۱۲
خرداد ۱۳۹۳
شماره ۱۲
شماره ۱۲

SHAHARANEWS.IR



احادیث بی‌شماری به برابری زیارت امام رضا^ع با چندین هزار حج اشاره می‌کنند

جان به قربان تو شاها که تو حج فقرایی *

حمیده ذاکری| حتما شنیده‌اید که می‌گویند هیچ کار خدا بی حکمت نیست. ایام حج است و ممکن است در این روزها هر کدام ما با دیدن حضور حجاج در بیت الحرام مشتاق و آرزومند، رفتن به زیارت خانه خدا و سفر حج شده باشیم؛ سفری که ممکن است برای برخی از ما دور از دسترس باشد؛ به همین دلیل است که می‌گوییم هیچ کار خدا بی حکمت نیست و از عدالت و مساواتش به‌دور است که برخی بندگان‌ش را از بعضی پرکات معنوی دور نگه دارد. علت حج رفتن، به‌سوی خدا رفتن است. یکی از تلاش‌های زائران خداوند در حج، این است که برنامه‌هایشان خدایی شود؛ این مسیری است که خداوند به تعداد بندگان‌ش برای آن راه باز کرده است. این است که ما از علما و بزرگان دین بسیار می‌شنویم که هر که در هر جایی می‌تواند به قله کمال برسد. زیارت یکی از همین راه‌های رسیدن به کمال است. درباره زیارت امام رضا^ع سخنان بسیاری از دیگر امامان معصوم^ع آمده است و ما در احادیث متعدد درباره برابری زیارت آن حضرات با چندین هزار حج شنیده‌ایم؛ حجی که پاداش «زیارت از روی شناخت آن بزرگواران» است و موجب شده است بسیاری از مردم از دیرباز، زیارت حضرت را با نام «حج فقرا» بشناسند. شاید شما هم این تعبیر را در جاووشی‌های کاروان‌های زیارتی زائران حضرت رضا^ع شنیده باشید که می‌خوانند: «اغنیا مکه روند و فقرا رو به تو آرند/ جان به قربان تو شاها که تو حج فقرایی!».

♦♦ زیارتی که میراث است ♦♦

در اقوال و اسناد تاریخی بر این نکته تأکید شده است و از گذشته‌های دور همه مؤمنان، زیارت امام رضا^ع را برابر با حج فقرا می‌دانستند و امروز هم همین عبارت در میان زائران سینه به سینه منتقل می‌شود. زیارت امام رضا^ع از راه‌های دور و نزدیک سفارش شده است، اما برای زائری که رنج سفر را بر خود هموار می‌کند و راهی مشهد می‌شود، ثواب دوچندانی در نظر گرفته می‌شود. در پیوند حج با زیارت امام رضا^ع، همچنین می‌توان به زیارت دوره در گذشته اشاره کرد. در گذشته زوار خانه خدا پس از سفر حج به زیارت مرقد ائمه اطهار^ع می‌رفتند. معمولا این زیارت که از مکه شروع می‌شد، به مشهدالرضا^ع ختم می‌شد. ازسوی دیگر از ایام زیارتی مخصوص امام هشتم^ع در روزهای پایانی ذی‌القعدة، روزهای ۲۳ و ۲۵ ذی‌القعدة است و روزهای دهه اول ذی‌الحجه و ایام برگزاری حج نیز است. روز ۲۵ ذی‌القعدة که ما آن را با نام دحوالارض هم می‌شناسیم؛ روزی که زمین از زیر خانه کعبه گسترش پیدا کرده است، به اعتقاد برخی کارشناسان، این هم‌زمانی به نوعی می‌تواند نشان دهنده اهمیت ائمه اطهار^ع در نشر معارف توحیدی به سراسر دنیا باشد.

♦♦ دیداری که ثمره‌اش بهشت است ♦♦

زیارت ائمه معصوم^ع جزو اعمالی است که در آموزه‌های اسلامی و به‌ویژه در روایات اسلامی بر آن تأکید شده است. این زیارت‌ها در واقع نشانه ابراز محبت ما به آن‌ها و نشان دهنده وفاداری مان به آن بزرگواران است، آن‌چنان‌که حضرت امام رضا^ع فرمودند: «برای هر امامی، عهد و پیمانی بر گردن دوستان و پیروان اوست و از نشانه‌های وفای کامل به این عهد و پیمان، زیارت قبر امامان است» (من‌لایحضره‌الفقیه، ج ۲، ص ۵۷۷). همچنین زیارت معصومان^ع، فضیلت و ثواب بسیار به‌دنبال دارد. نخستین و شاید پراهمیت‌ترین این فضیلت‌ها، ناآل شدن به دیدار امامی است که ما بسیار مشتاق حضور در محضرش بوده‌ایم و به جبر زمانه از آن محروم شده‌ایم؛ چنان‌که امام صادق^ع فرمودند: «هرکه ما اهل بیت^ع را بعد از درگذشتمان زیارت کند، مثل آن است که ما را در زمان حیاتمان زیارت کرده است». بزرگان دین در برابر این دیدار به ما بشارت بهره‌مندی‌های بسیاری را می‌دهند؛ بهره‌هایی که هم در دنیا و هم آخرت نصیبمان خواهد شد. در این باره پیامبر اکرم^ص فرمودند: «هرکه مراد در حیات و بعد از مرگم زیارت کند، در روز قیامت در جوار و همسایگی من خواهد بود» (وسائل‌الشیعه، ج ۱۰، ص ۴۶۲).

♦♦ زیارتی برابر با ۷۰ هزار حج ♦♦

در کلام ائمه^ع بر زیارت امام رضا^ع تأکید بیشتری شده است؛ چون حضرت در غربت و غریبی به شهادت رسیدند و از اقوام و خویشان خود دور بودند. یکی از این روایات مشهور، مربوط به پدر این امام بزرگوار است. در روایت چنین آمده است: «از موسی بن جعفر^ع شنیدم که می‌فرمود: هر که قبر فرزندم علی را زیارت کند، خداوند ثوابی معادل هفتاد حج مبرور به او عطا می‌فرماید. با تعجب گفتم: هفتاد حج مبرور؟ فرمود: آری هفتصد حج. باز با تعجب گفتم: هفتصد حج مبرور؟ فرمود: آری بلکه ۷۰ هزار حج مبرور. بار دیگر با تعجب پرسیدم، فرمود: بعضی حج‌ها در پیشگاه خدا مقبول نمی‌شود. هر که فرزندم را زیارت کند یا شبی در کنار قبر او به‌سر برد، مانند کسی است که خداوند را در عرش زیارت کرده است. باز با تعجب پرسیدم مانند کسی که خدا را در عرش زیارت کند؟ فرمود: آری روز قیامت، در عرش خدا چهار نفر از پیشینیان؛ نوح^ع، ابراهیم^ع، موسی^ع و عیسی^ع و چهار نفر از آخرالزمان؛ محمد، علی، حسن و حسین (علیهم‌السلام) گرد خواهند آمد و بعد، این مجلس ائمه خواهد یافت. یعنی غیر از این هشت نفر، دیگران هم خواهند بود و زوار قبور ائمه^ع با ما، در همین جلسه شرکت خواهند کرد. والاترین درجه و بارزش‌ترین عطیه و عنایت، مخصوص زوار فرزندم علی بن موسی‌الرضا^ع است» (کامل‌الزیارات، ص ۳۰۷، باب ۱۰۱، ج ۱۳).

♦♦ پاداشی که نتیجه معرفت است ♦♦

اباصلت هروی از قول امام رضا^ع روایت می‌کند: «به خدا قسم هیچ‌یک از ما خانواده نیست مگر اینکه کشته یا شهید می‌شود. پرسیدم: آقا! شما را چه کسی می‌کشد؟ فرمودند: ضرورت‌ترین خلق خدا به وسیله سم در زمانم. سپس مرا در دیار غربت دفن می‌کنند. بدان که هر که مرا در غربتم زیارت کند، خداوند ثواب ۱۰۰ هزار شهید و ۱۰۰ هزار صدیق و ۱۰۰ هزار حاجی و عمره‌گزار و ۱۰۰ هزار مجاهد را به او می‌دهد و با ما محشور می‌شود و در درجات عالی بهشت رفیق ماست». خوب است بدانیم که این پاداش شگفت‌انگیز به زائری می‌رسد که ایشان را با معرفت زیارت کند که قید «عارفا یخفّٰه» (با معرفت به حقیقش او را زیارت کند) در برخی روایات به این نکته اشاره می‌کند. در این باره امام علی^ع نیز می‌فرمایند: «آگاه باشید که هیچ خبری در قرآنی که تدبیر در آن نباشد، نیست» (مستدرک حاکم، ص ۲۲۶). همچنین مهم‌ترین میزان یک عمل، نیت انجام آن است و این نیت و میزان معرفت بنده است که بر اجر و ثواب تأثیر می‌گذارد؛ چنان‌که امام صادق^ع فرموده‌اند: «مردم براساس نیت‌هایشان در روز قیامت محشور می‌شوند». (تهذیب‌الاحکام، ج ۶، ص ۱۳۵، باب مَن یُحِبُّ مَعَهُ الْجِهَادَ، ج ۴).

و... را پررنگ می‌کنند. از دیگر سو ائمه اطهار^ع علاوه بر اینکه دانشگاه معارف هستند، محل ذکر و یادآوری نیز هستند. اگر انسانی به جای پرداختن به خواسته‌های نفسانی و شهوانی به دعا و زیارت و نماز مشغول شود و همیشه ائمه را الگوی خود قرار دهد، به‌مراتب از معرفت و اخلاص والاّیی برخوردار می‌شود و به همین دلیل، رسول گرامی اسلام^ص به عده‌ای از یاران خود که از جهاد سختی برمی‌گشتند، فرمودند: «آفرین بر گروهی که از جهاد کوچک برگشتند و جهاد بزرگ را در پیش رو دارند! پرسیدند: منظورتان از جهاد بزرگ چیست؟ فرمودند: جهاد با نفس» (الکافی، ج ۵، ص ۱۲، باب وجوه‌الجهاد، ج ۳).

در پایان باید به خاطر داشت که دعاها، زیارات و نمازهای مستحبی، در صورتی قبول می‌شود و دارای ثواب‌های بسیار است که تمام شرایط در آن‌ها رعایت شده باشد؛ از جمله ادای همه تکالیف و واجبات شرعی و رعایت تقوای الهی. قرآن کریم در آیه ۲۷ سوره مائده می‌فرماید: «همانا خداوند [اعمال صالح را] تنها از باتقوایان می‌پذیرد». حتی برخی امور مستحبی مثل روزه مستحبی را تا زمانی که روزه واجب به‌گردد شخص نباشد، نمی‌توان انجام داد. پس اگر فرد درحالی‌که وظیفه او روزه و جهاد و حج واجب باشد و به‌جای آن‌ها مشغول زیارت و دعا و نماز و روزه مستحبی شود، نه تنها ثوابی به‌دست نمی‌آورد، بلکه چه‌بسا گرفتار عذاب اخروی نیز بشود!

♦♦ معرفتی که با زیارت نصیبمان می‌شود ♦♦

معرفت برآمده از زیارت، معرفتی است که نباید از رسیدن به آن ناامید بود و امیدوار بود که در پی زیارت ائمه اطهار^ع برای ما در دسترس خواهد شد. بسیاری از دعاها و زیارات دارای مفاهیم ارزشمندی درباره اصول اعتقادی و معارف دینی هستند. زائر در وقت زیارت با خواندن زیارت‌نامه ائمه^ع، آموزه‌های مهم دین را مرور می‌کند. زیارت‌نامه امام رضا^ع، زیارت امین... و زیارت جامعه کبیره گنجینه‌ای از معارف هستند که مانند پلی، ما را به حقیقت و معنویت وصل و در ذهن ماه مفاهیمی مانند جهاد، شهادت، حج

